

Chiropterologie

Kurz IV

Tomáš Bartonička

Ústav botaniky a zoologie

Př MU

Zvuk = mechanické vlnění

Veličiny a jednotky:

- Rychlost šíření zvuku (c , m/s)
ve vzduchu při 20°C 343 m/s, při 10°C 337 m/s
- Hladina akustického tlaku (L , dB)
 $L = 20 \log (p/p_0)$
- Vlnová délka (λ , m)
- Frekvence (=kmitočet) (f , Hz)
- Perioda (T , s)

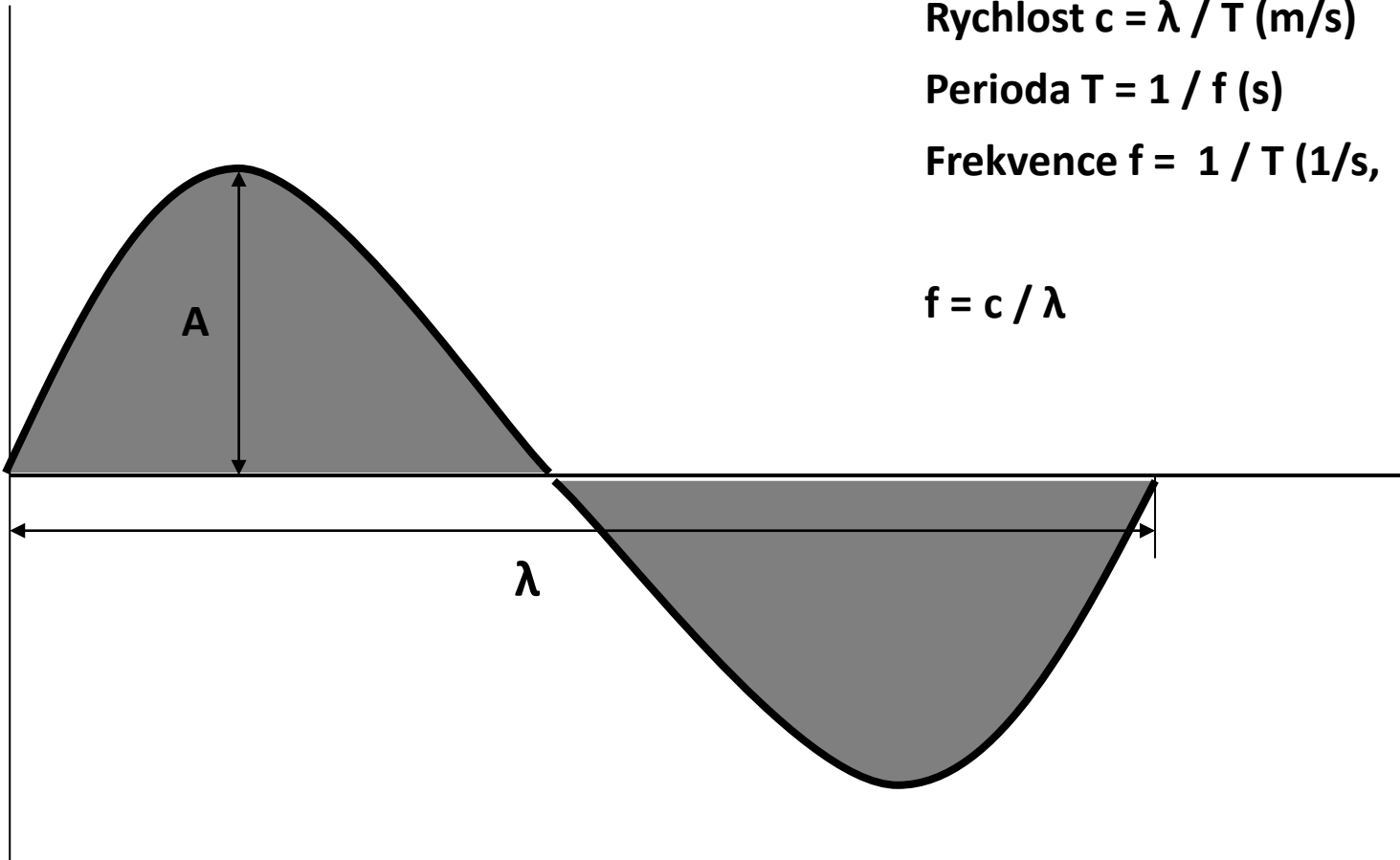
Zvuk = mechanické vlnění

Rychlost $c = \lambda / T$ (m/s)

Perioda $T = 1 / f$ (s)

Frekvence $f = 1 / T$ (1/s, ~ (k)Hz)

$f = c / \lambda$

- oblast vnímaná lidským uchem:
16 Hz - 20 000 Hz (lidská řeč 1-3 kHz)
- ultrazvuk: nad 20 000 Hz
- echolokační signály našich netopýrů:
14 – 110 kHz

- podstata a význam echolokace
- echolokace u vrápenců, netopýrů
a některých kaloňů
- typy echolokačních signálů

Parametry ultrazvukových signálů:

1) **tónová kvalita**

2) frekvence

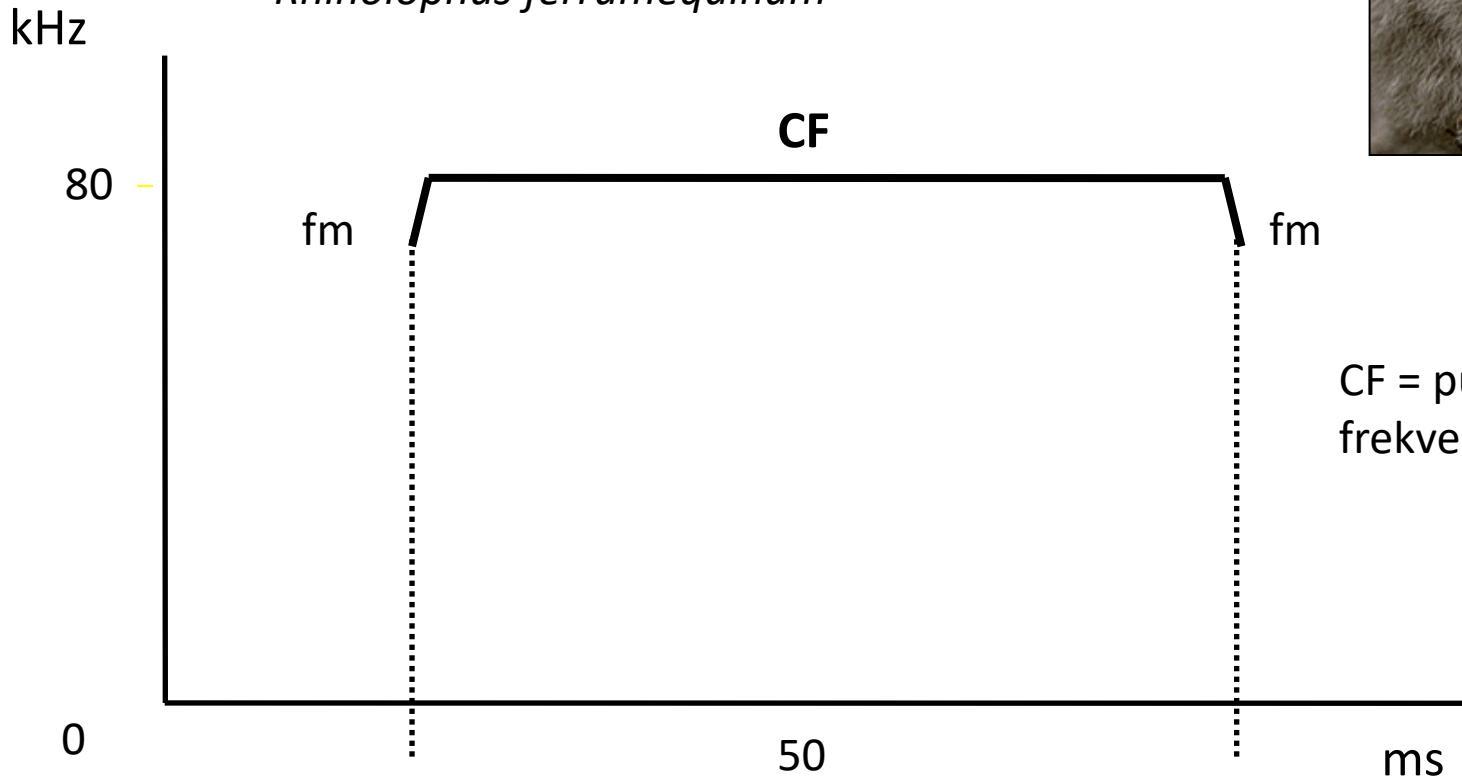
3) hlasitost

4) rytmus

CF puls s fm okraji (fm-CF-fm)

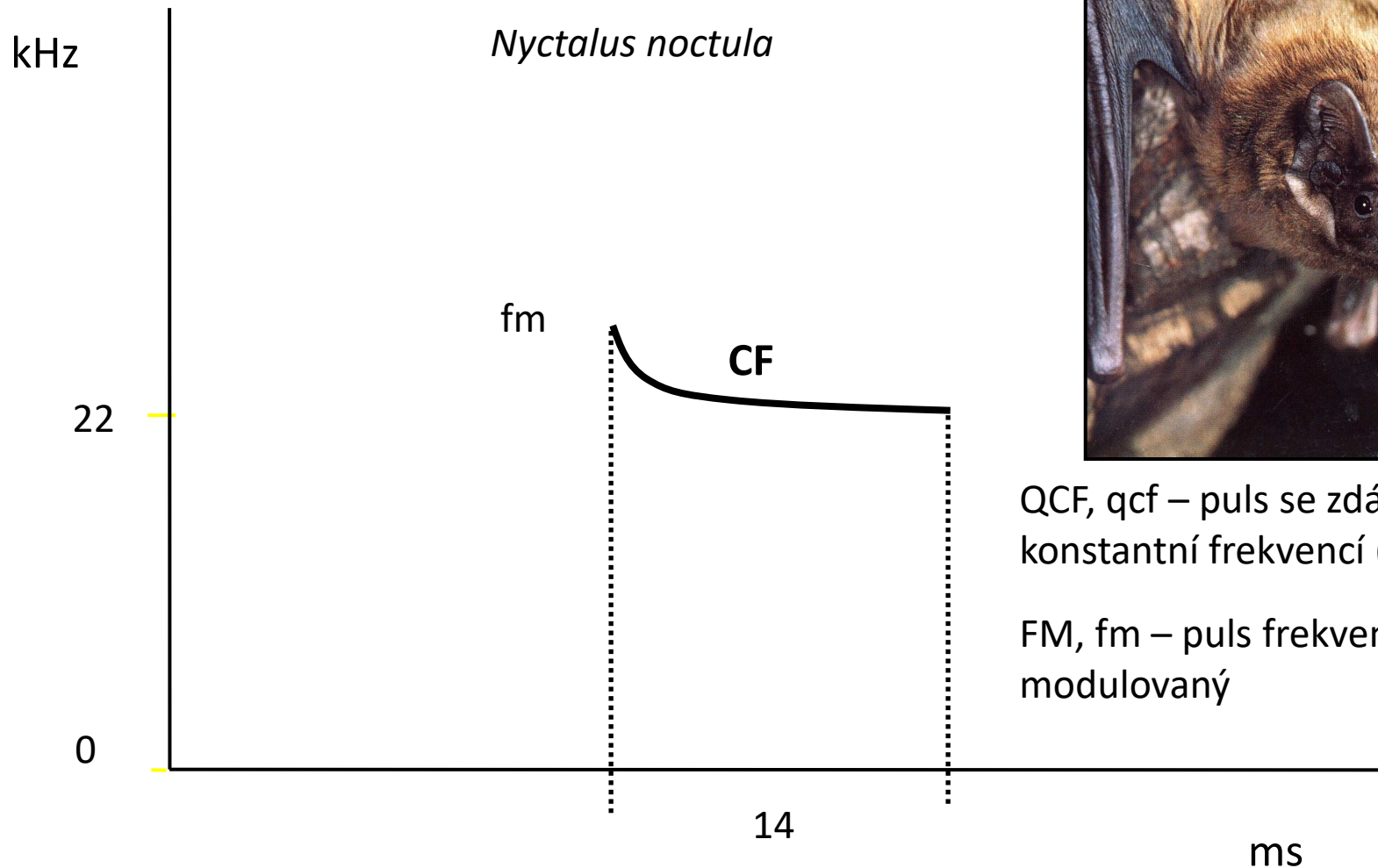
Rhinolophus ferrumequinum

CF = puls s konstantní frekvencí

Taphozous, Rhinolophidae, Hipposideridae, Emballonuridae

QCF puls s fm začátkem (fm-CF)

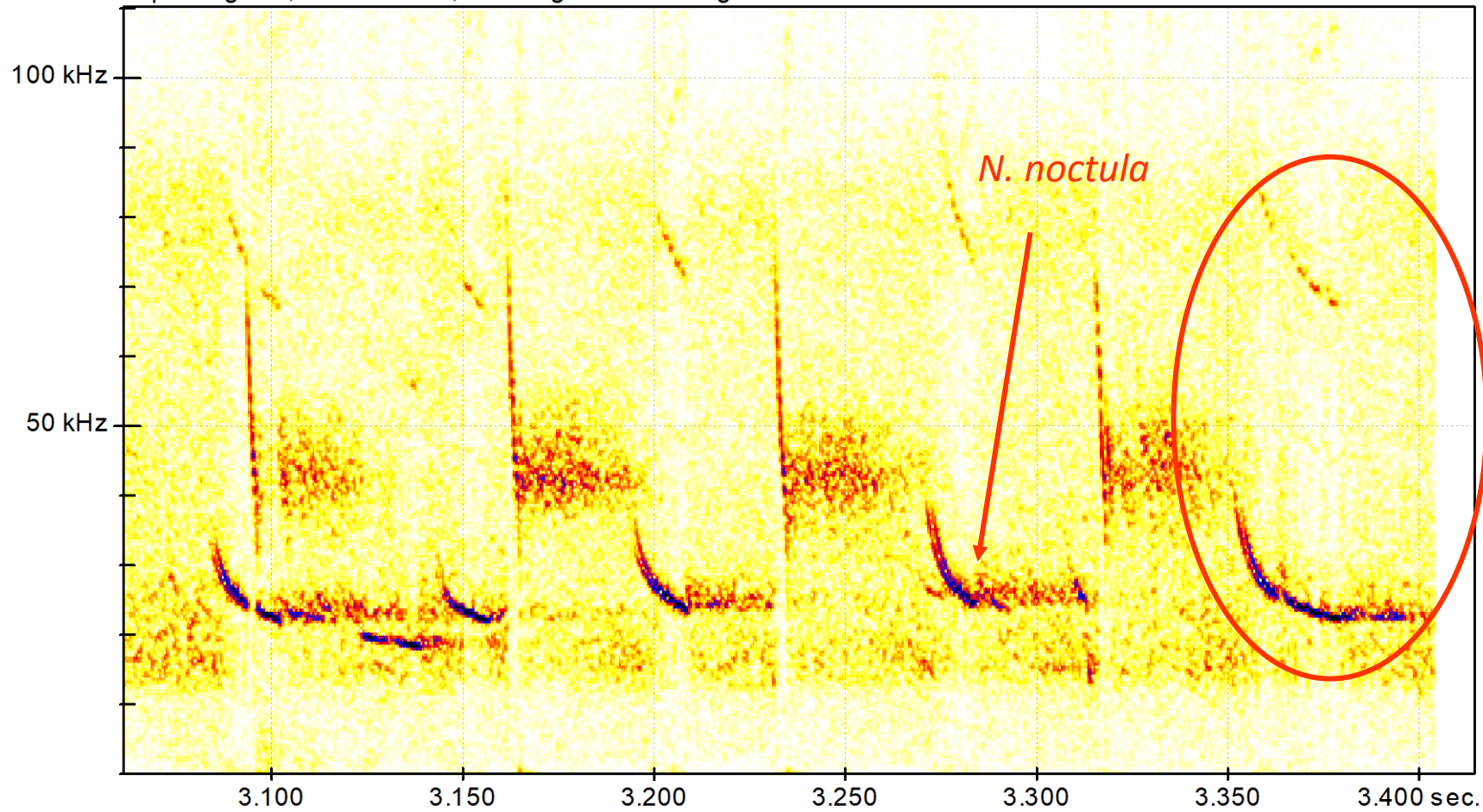

QCF, qcf – puls se zdánlivě konstantní frekvencí (quasi-)

FM, fm – puls frekvenčně modulovaný

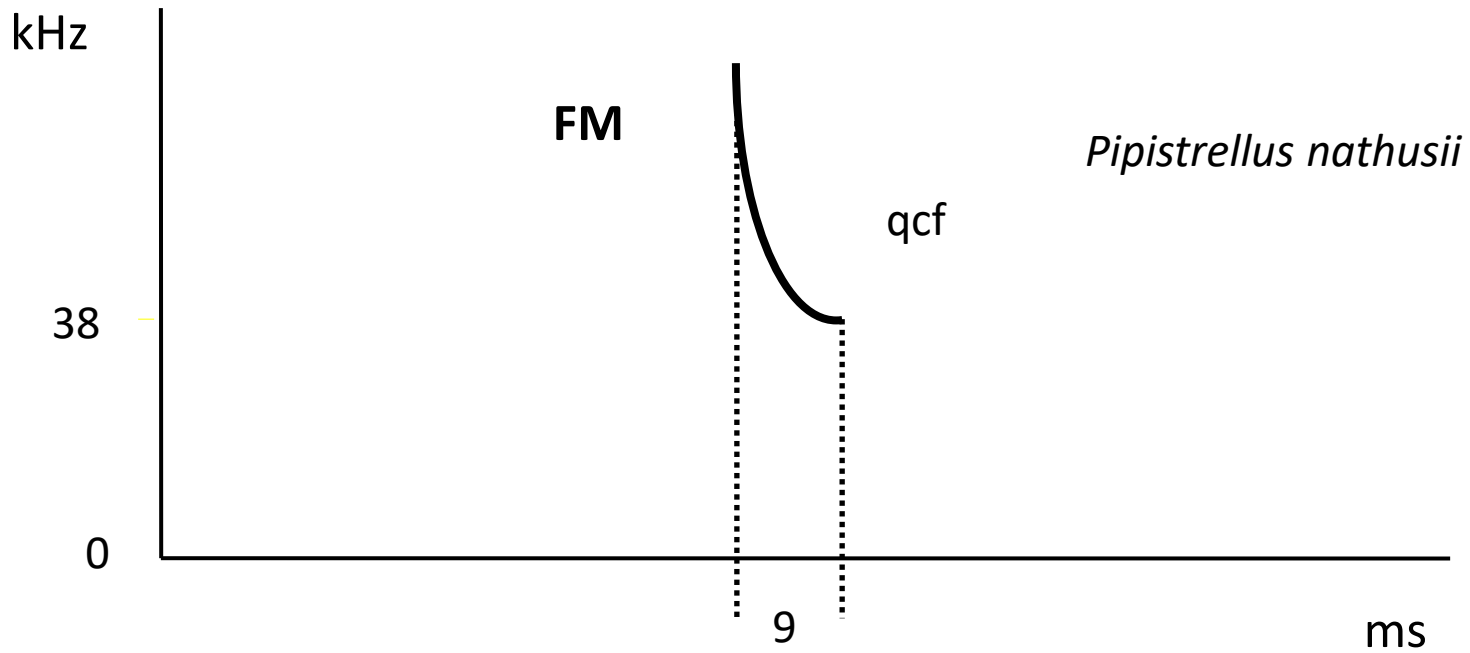
Nyctalus

Spectrogram, FFT size 512, Hanning window. - Right.

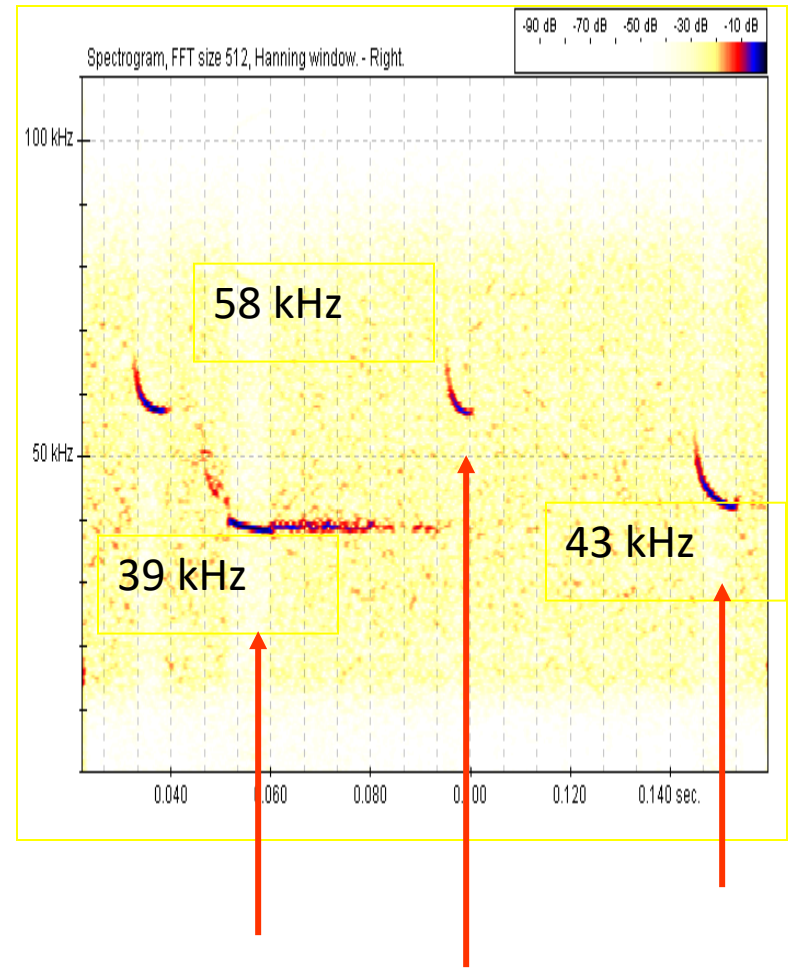
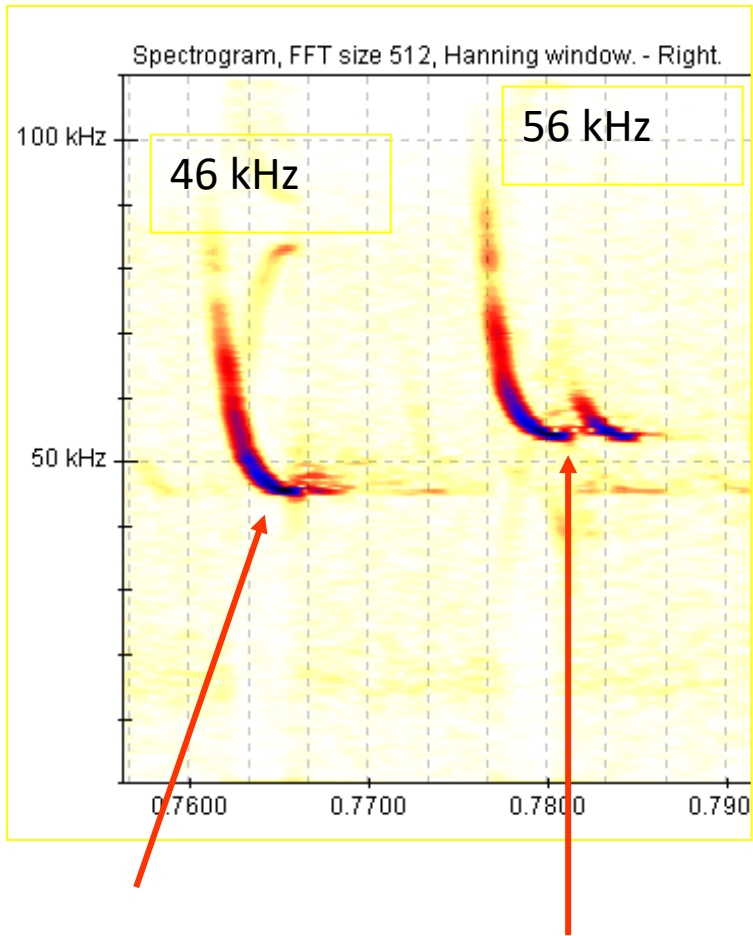

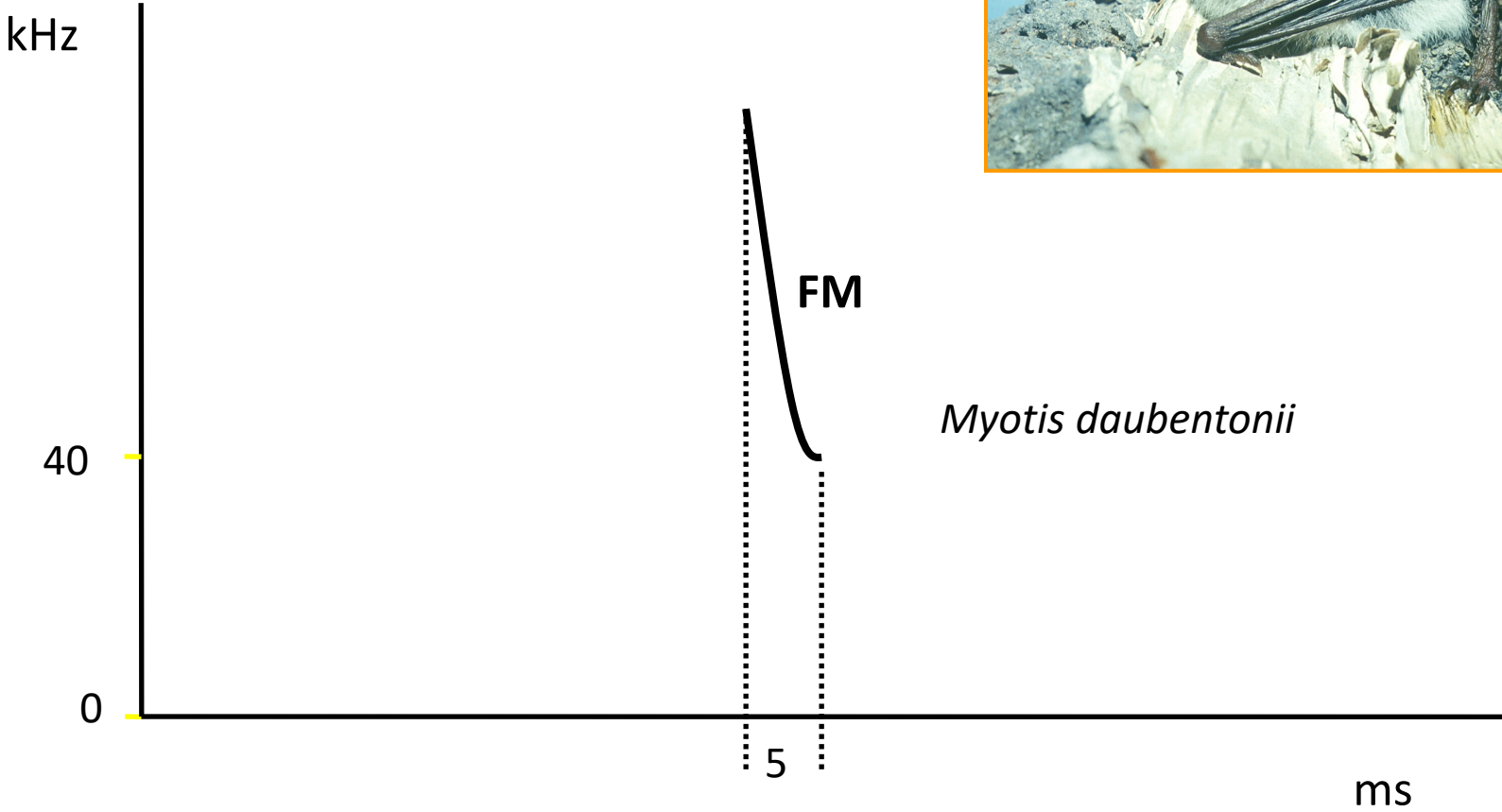
FM puls s qcf koncem (FM-qcf)

Eptesicus, Pipistrellus

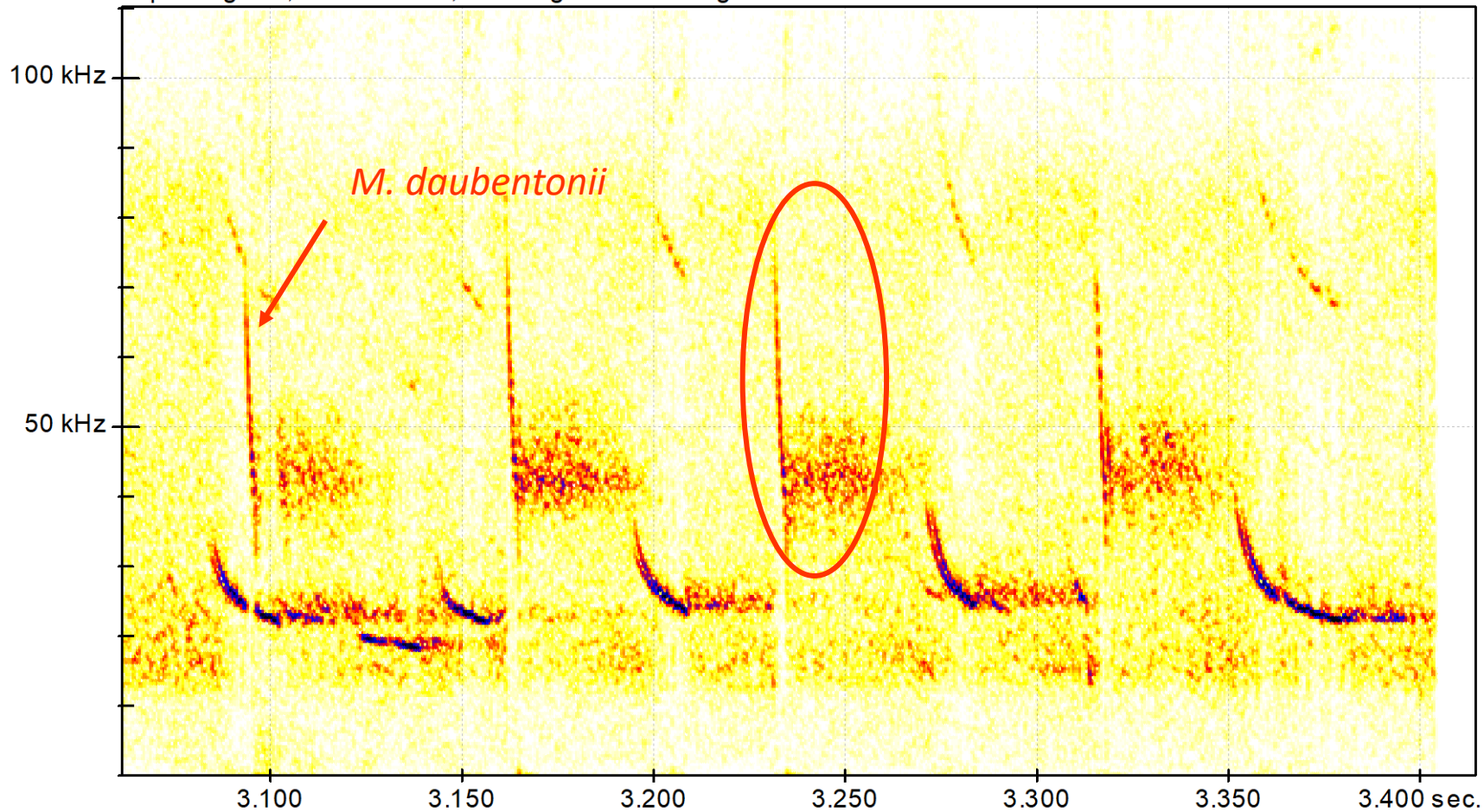
FM puls (FM)

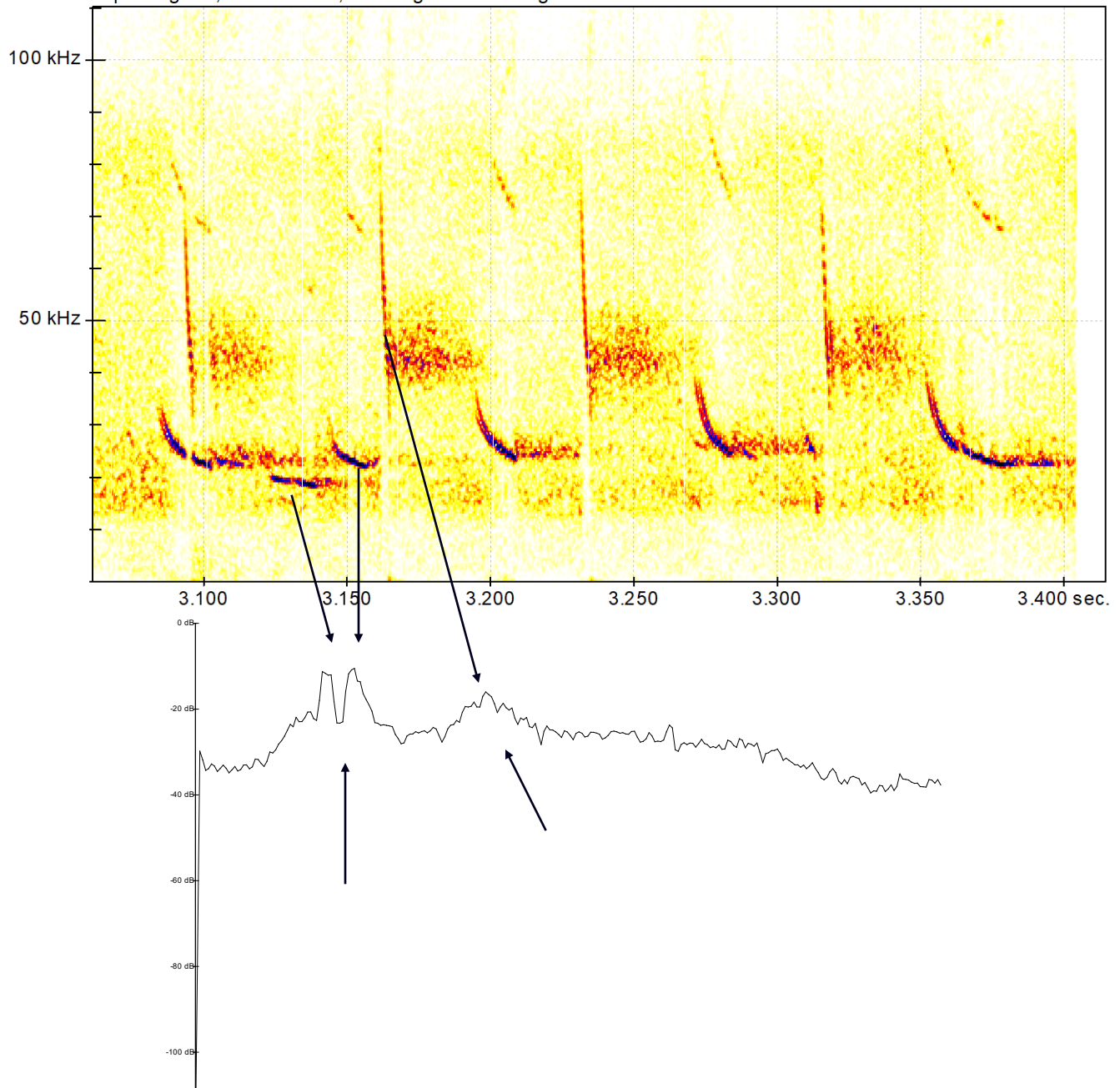
Myotis daubentonii

Myotis, Barbastella, Plecotus

Spectrogram, FFT size 512, Hanning window. - Right.

Spectrogram, FFT size 512, Hanning window. - Right.

Parametry signálu:

1) tónová kvalita

2) frekvence

3) hlasitost

4) rytmus

$$f_{\min} \sim f_{\text{end}}$$

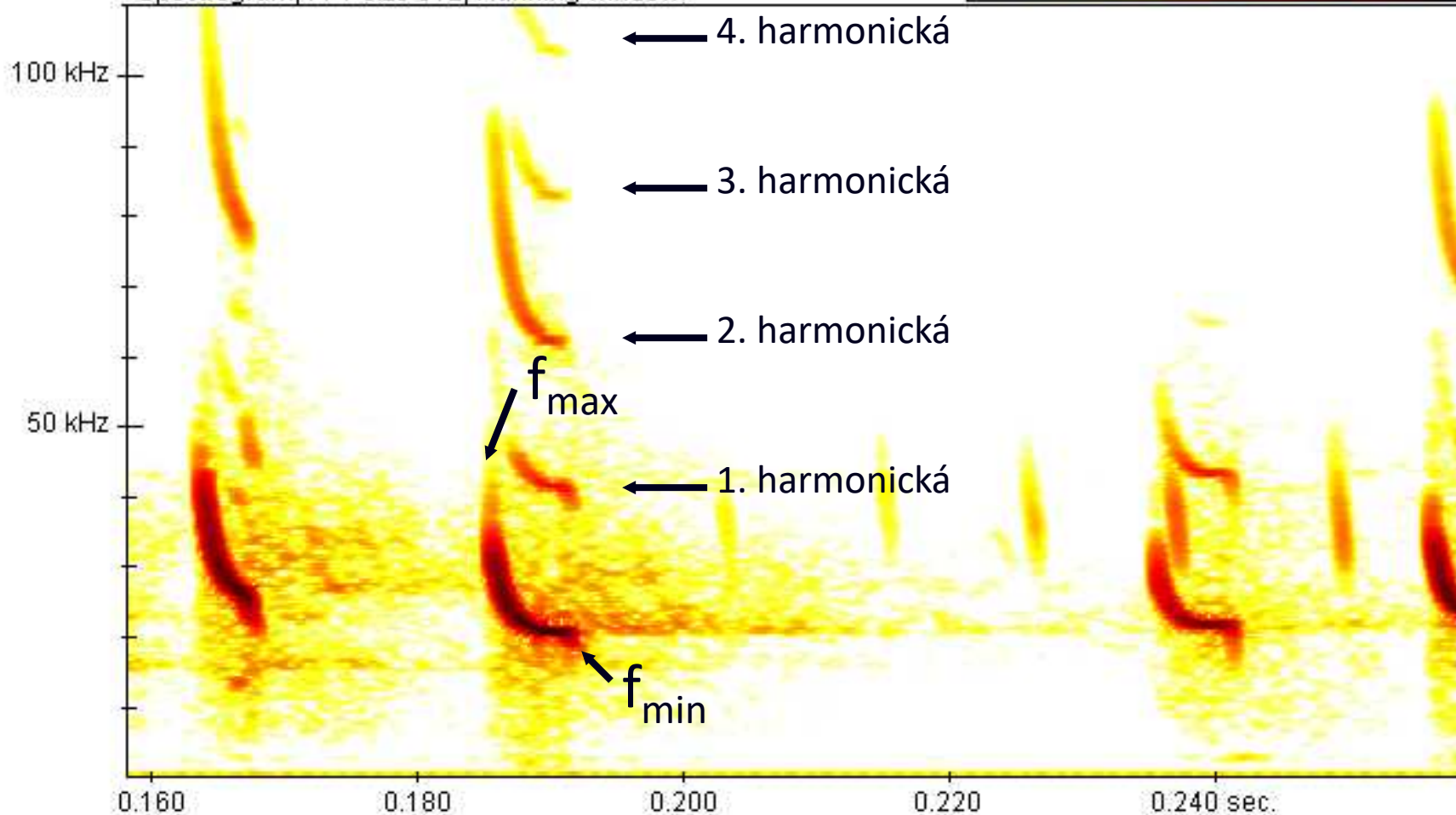
$$f_{\max} \sim f_{\text{start}}$$

frekvenční rozsah: $f_{\max} - f_{\min}$

harmonické frekvence - násobky fundamentálních frekvencí, zpravidla nejsilnější signál je signál tvořený fundamentálními frekvencemi

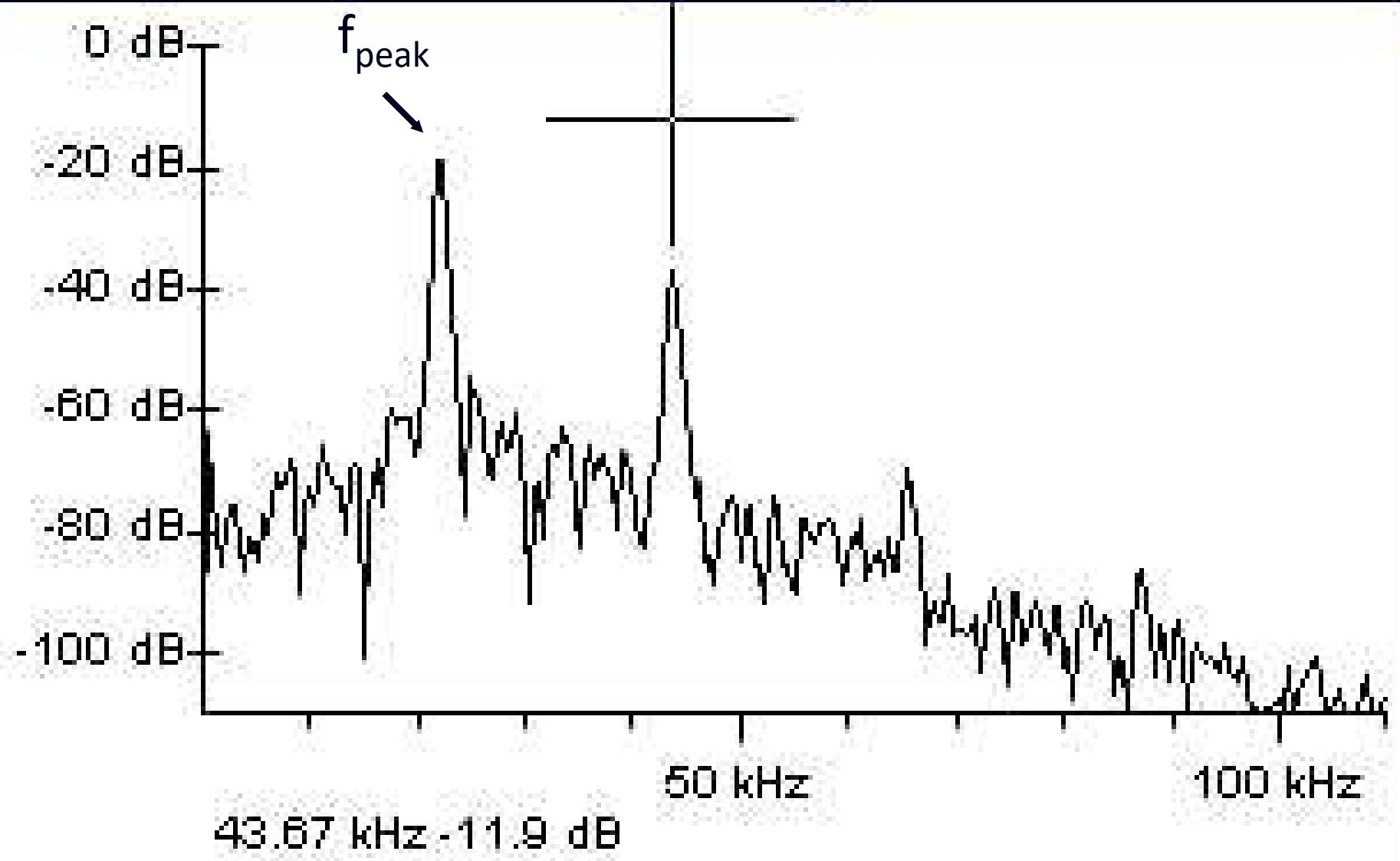
Spectrogram, FFT size 512, Hanning window.

Distribuce energie

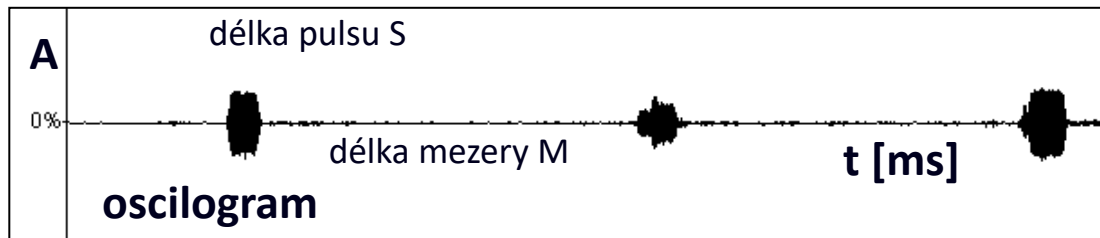
f_{peak} 17 - 200 kHz, max. energie

Power spectrum, FFT size 512, Hanning window. ✕

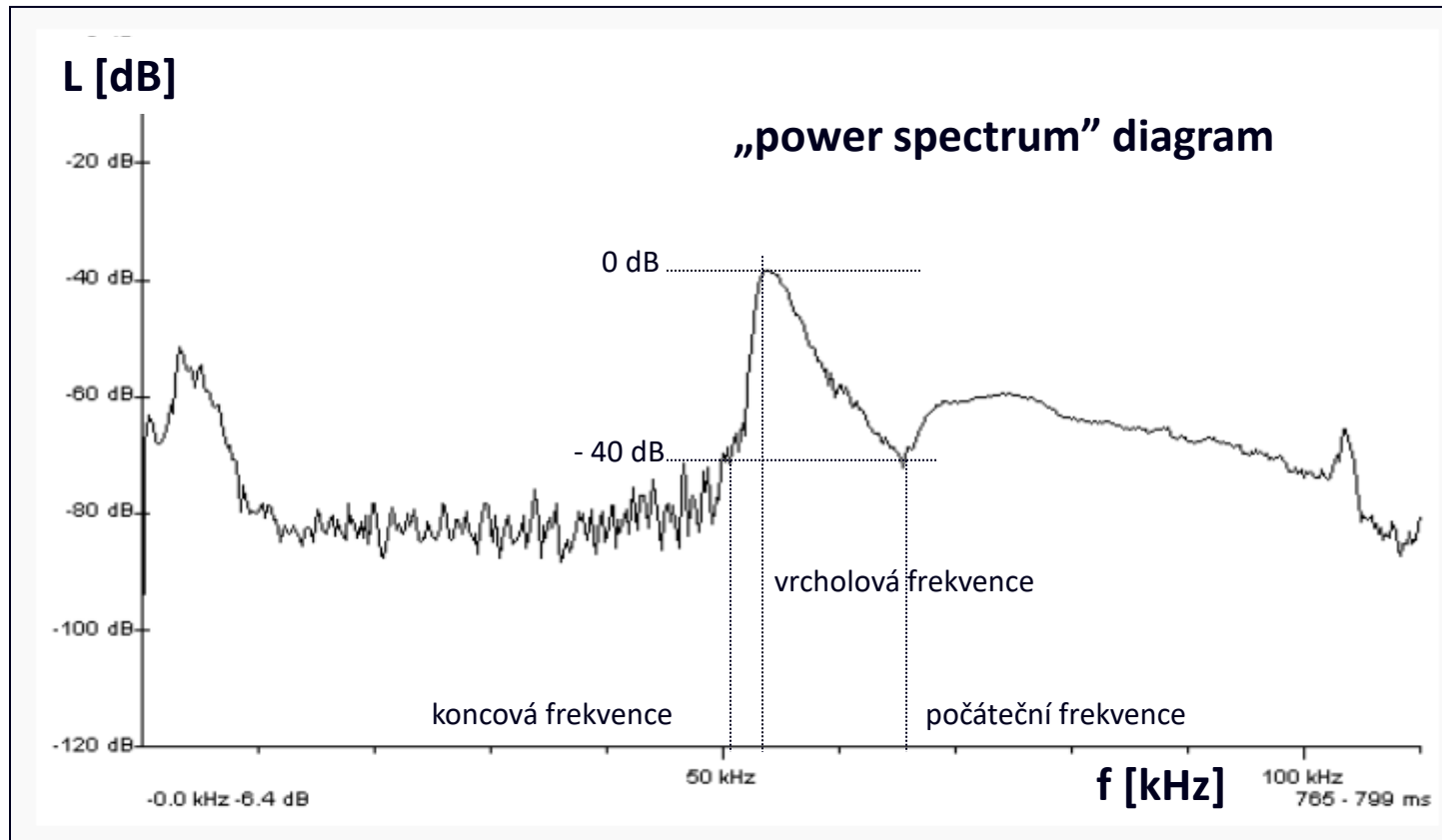

časové parametry

frekvenční parametry

Parametry signálu:

1) tónová kvalita

2) frekvence

3) hlasitost

4) rytmus

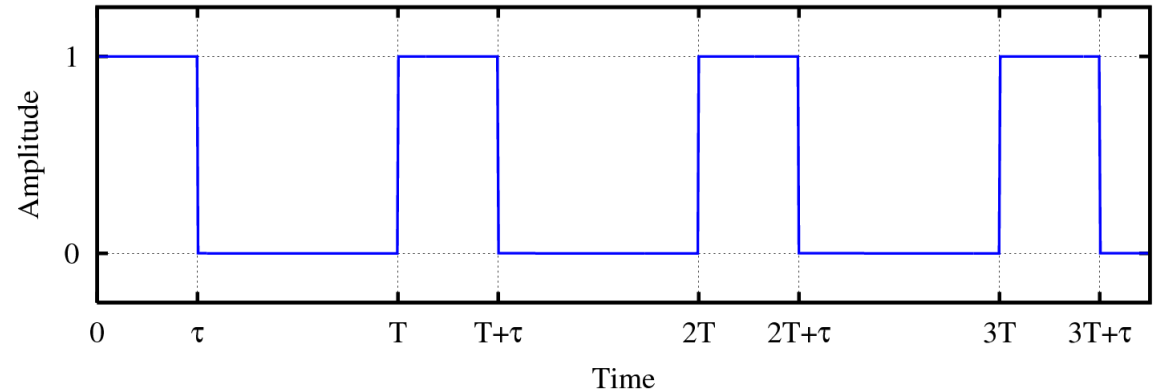
Amplituda ve vztahu k citlivosti mikrofonu detektoru ultrazvuku, směru a vzdálenosti letících netopýrů

„hlasité“ druhy: *Nyctalus* spp., *Eptesicus* spp., *Pipistrellus* spp., *Myotis daubentonii*, *M. dasycneme*

„tiché“ druhy: *Myotis nattereri*, *Plecotus* spp., *Rhinolophus* spp.

Parametry signálu:

- 1) tónová kvalita
- 2) frekvence
- 3) hlasitost
- 4) rytmus

- délka signálu (S): 0,3 (krátké) - 200(dlouhé) ms
FM 5 ms, FM-qcf 10 ms, fm-QCF 25 ms, fm-CF-fm nad 50 ms

- délka mezery (M)

- rytmus rychlý, pomalý

- rytmus pravidelný, nepravidelný

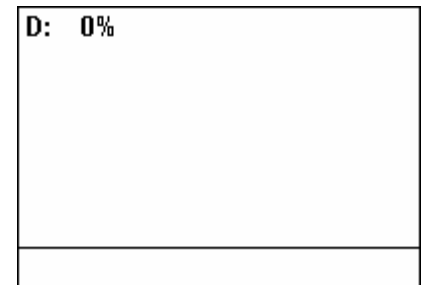
- opakovací poměr (repetition rate)

$$RR = \text{počet signálů} / t \text{ [1/s]}$$

duty cycle, střída

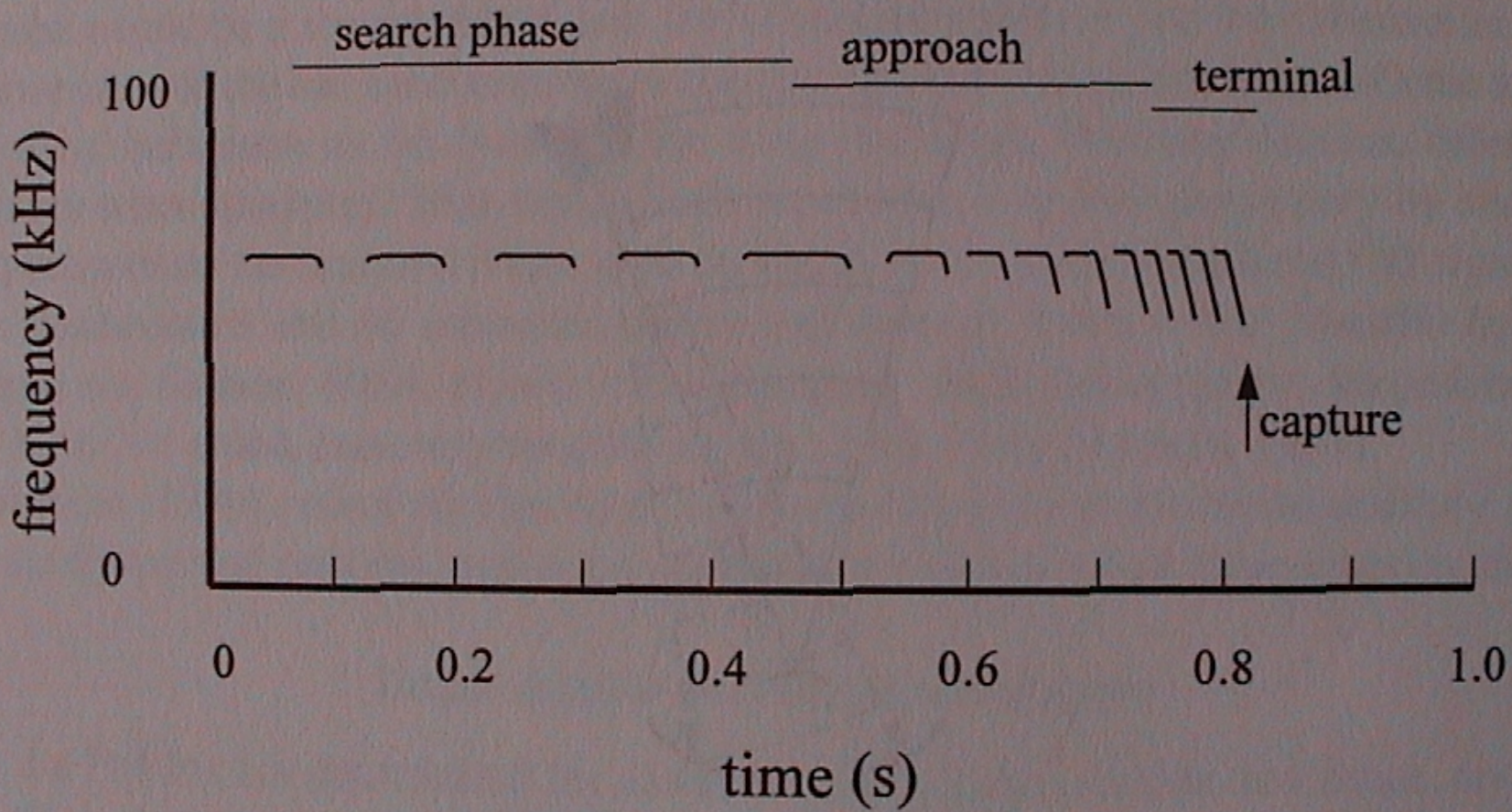
$$DC = 100 \cdot \Sigma S / t \text{ [%]}$$

$$DC = 100 \cdot S / S+M \text{ [%]}$$

Fáze (typy) signálů:

- A) search calls - vyhledávací hlasy, druhově specifické a charakteristické, vyhledávání kořisti, dlouhé signály, nízký opakovací poměr ("repetition rate"), CF a FM složky

- B) approach calls - přibližovací hlasy, detekce kořisti, zkracování délky pulsů a jejich zrychlení, frekvence klesá, redukce CF složky, často sílí harmonické frekvence

- C) "feeding buzz" (terminal phase, potravní bzukot) - chytací signály, konečná fáze těsně před ulovením, velmi krátké signály, vysoký repetition rate

Fig. 3.13. Call structure during prey capture in a CF bat.

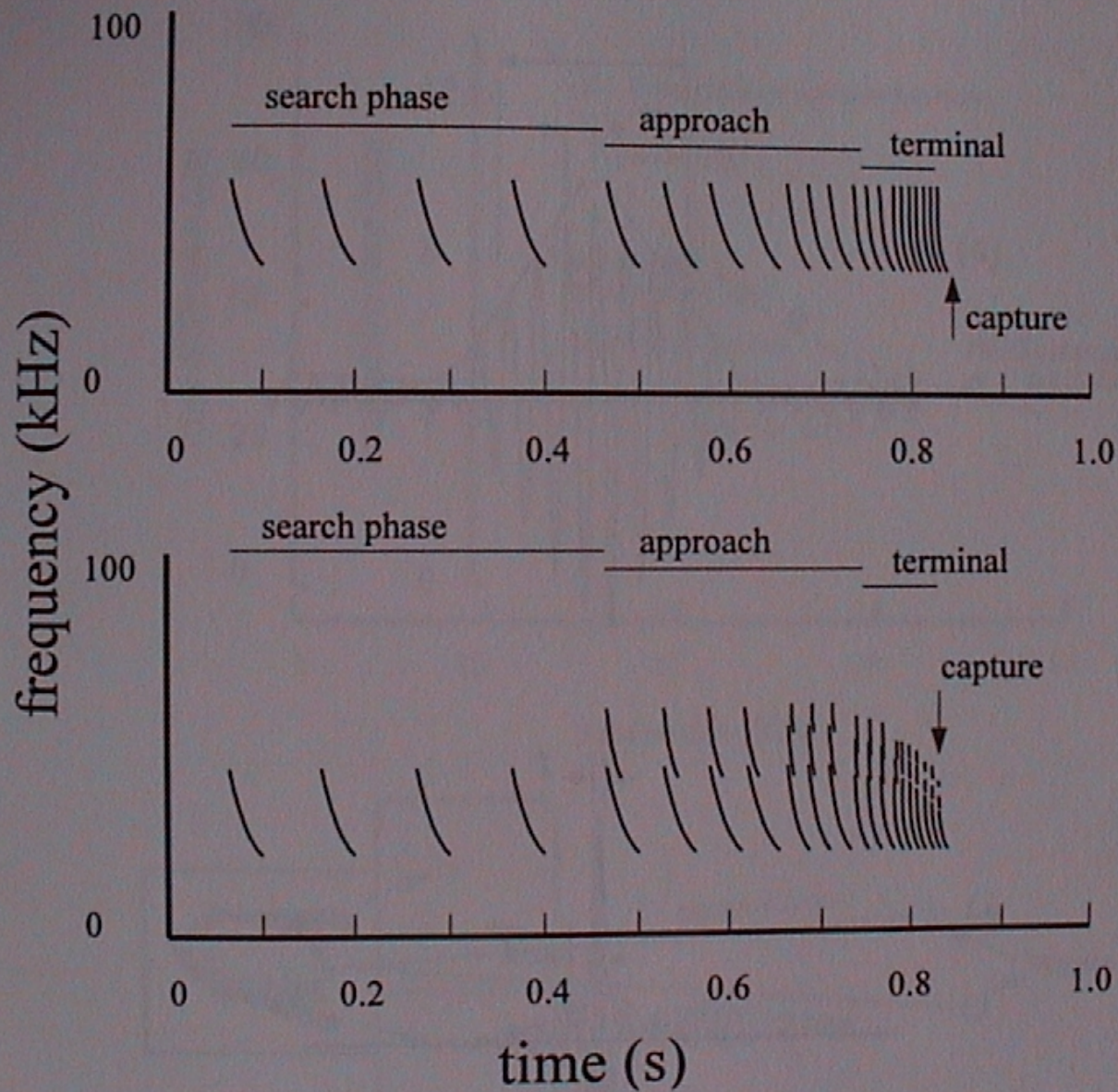
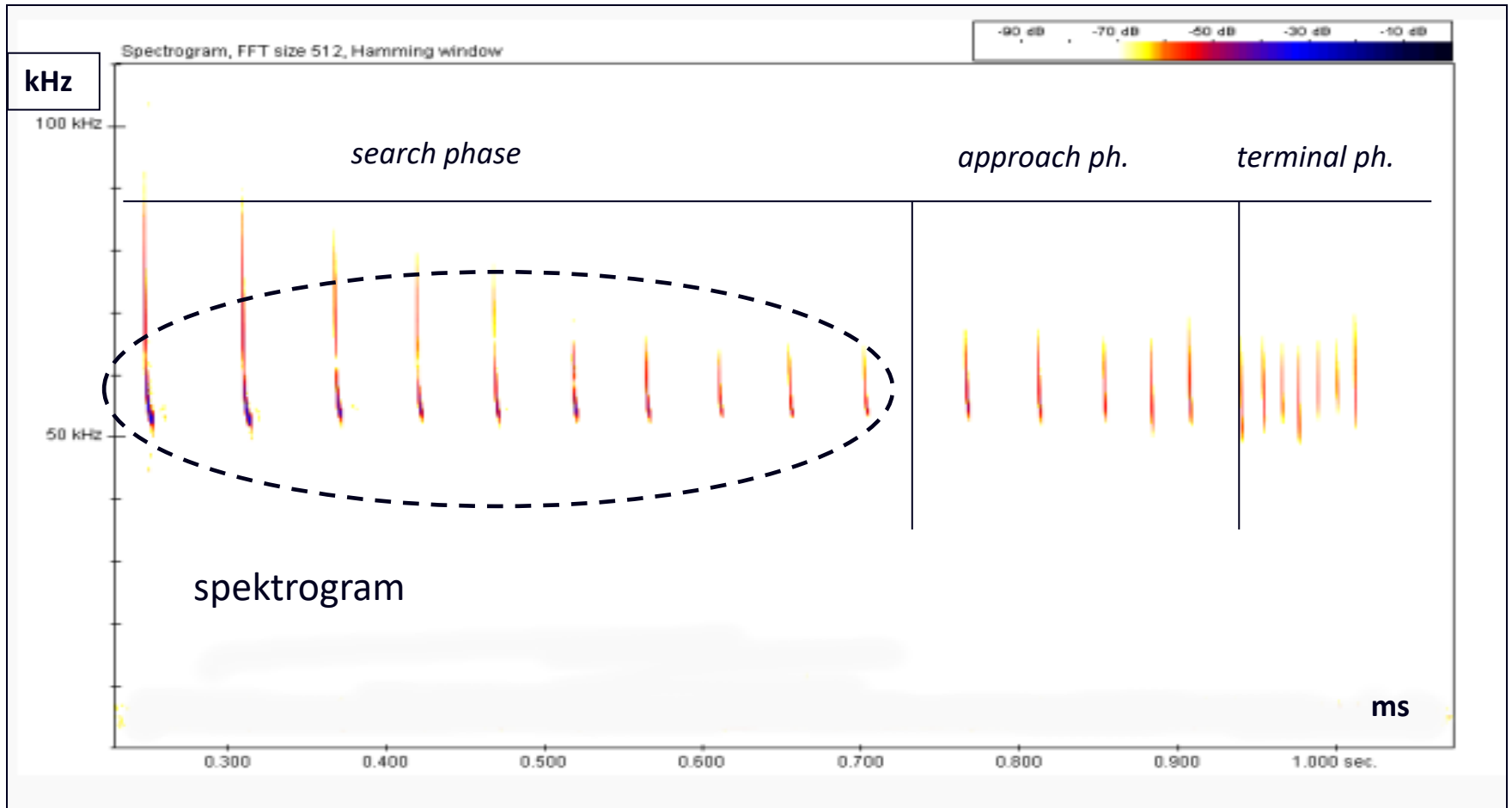
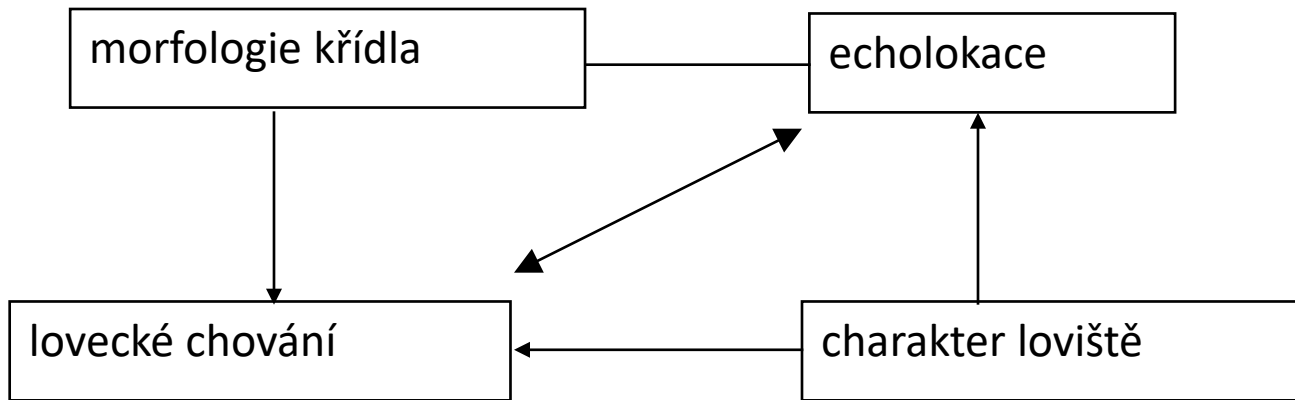

Fig. 3.8. FM echolocation call changes from search to capture. (a) Fundamental frequency only. (b) With harmonics.

Pipistrellus pygmaeus

Echolokační signály a registrace jejich ozvěn jsou adaptovány na typ loviště a loveckého chování

Lovecké strategie ve vztahu k echolokaci

1) dlouhé CF a úzkopásmové fm-QCF signály

- ❑ long-range detection - detekce 20 - 40 m, úzce modulované fm-QCF signály, dlouhé signály nad 10 ms, intenzivní hlasy, nízká frekvence (úspora energie na úkor přesnosti - málo informací o kořisti, zvýšení rozsahu f při přiblížení ke kořisti), rychle létající, lovící ve volném prostoru, **aerial hawking** (vysoké WL a AR), Tadarida, Taphozous, *Nyctalus noctula*

Úzký vztah mezi tvarem křídla a charakterem signálů - při rychlém letu je detekce na velkou vzdálenost nezbytná

- ❑ fluttering-insect detection, úzce směrové fm-CF-fm signály pro registraci pohybu kořisti (využívá Dopplerova efektu), slabá intenzita hlasů, malý dosah (1-3 m), vysoká frekvence (1. harmonická), v uzavřených biotopech absorbujících ultrazvuk (v korunách stromů), **hovering** (nízké WL, různé AR), Rhinolophidae, Hipposideridae, *Rhinolophus hipposideros*

2) krátké širokopásmové FM a FM-qcf signály

Rozpoznávání vzdálenosti kořisti, v blízkosti pak i rozlišení povrchové textury měřením zpoždění odraženého signálu. Různá morfologie křídla (různé WL a AR) - např. *Pipistrellus* spp. v. *Plecotus* spp.

Echolokace a létací aparát se vyvíjel nezávisle na sobě v souvislosti s rozvojem rozmanitých loveckých strategií, jejich korelace je sekundární

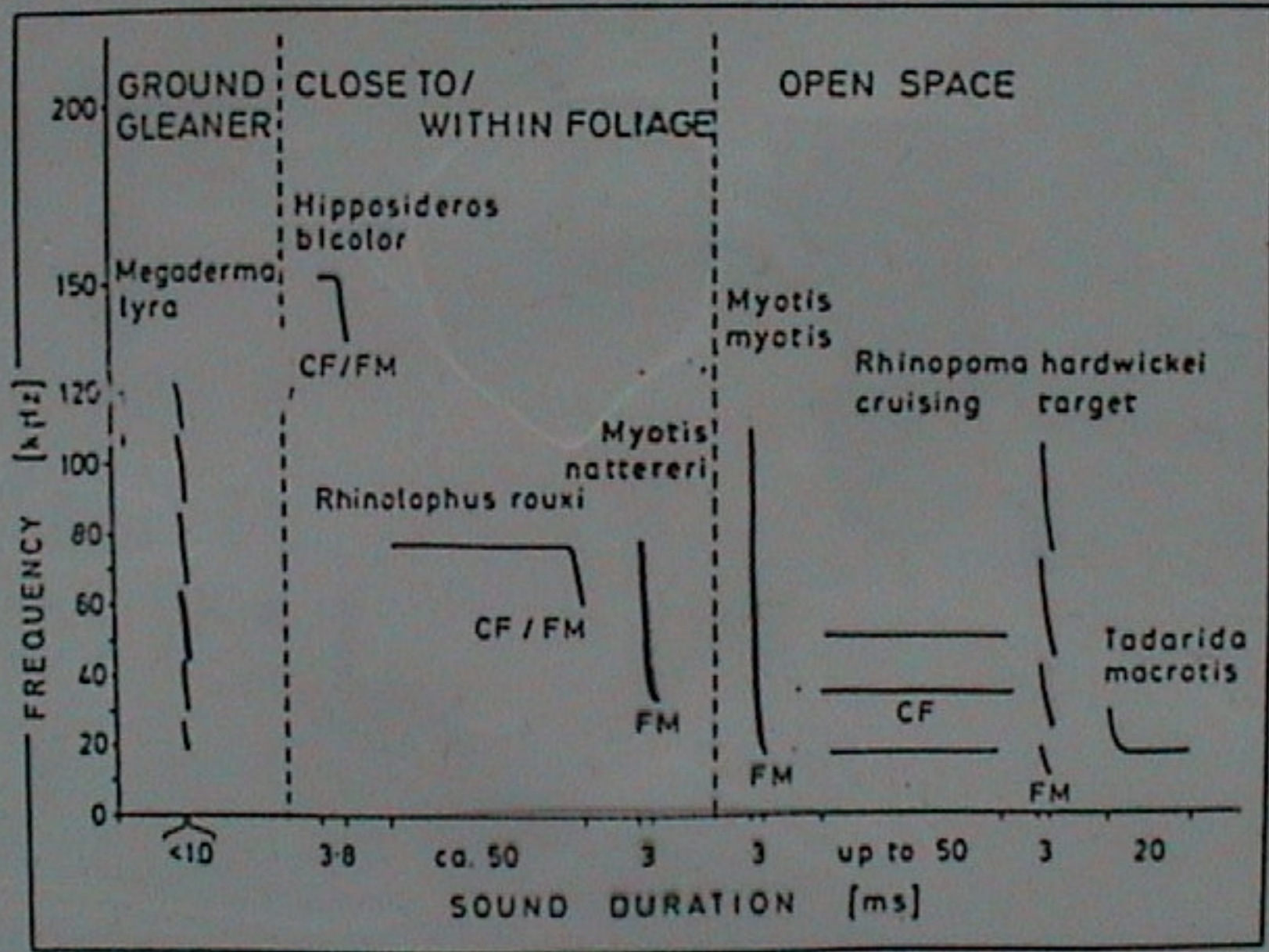
- **hovering a foliage gleaners** - velmi krátké signály (<2 ms, echo se nesmí překrývat s emitovaným signálem) v uzavřených biotopech (v korunách stromů), detekce kořisti do 1 m, vysoké manévrovací schopnosti (nízké WL a AR, zaokrouhlená křídla), *Plecotus* spp.
- **ground gleaners** - velmi krátké signály velmi nízké intenzity (aby unikly kořisti schopné registrovat ultrazvuky), využití harmonických frekvencí (přesné „ohmatání“ okolního prostoru), často vypnutí echolokace a poslouchání kořisti, *Megaderma lyra*

3) kombinace obou typů

Adaptace na konkrétní situaci (chování, biotop), např. *Rhinopoma hardwickei* při přeletu používá CF signály s harmonickými frekvencemi (nejsilnější 1. harmonická jako u našich vrápenců), při pronásledování kořisti přechod na krátké FM signály opět s harmonickými frekvencemi

Lovecké strategie ve vztahu k echolokaci u čeledi *Vespertilionidae* (Fenton 1986)

- ❑ rychle létající, loví ve volném prostoru, úzce modulované fm-QCF signály, detekce do 20 m, dlouhé signály nad 10 ms, intenzivní hlasy, *Nyctalus noctula*
- ❑ pomaleji létající, loví při okrajích porostů, kolem korun stromů nebo v blízkosti vody, intenzivní hlasy, ale široce modulované o vyšší frekvenci, FM-qcf, délka signálu do 10 ms, detekce kořisti do 1 m, *M. daubentonii*, *N. leisleri*, *P. pipistrellus*, *E. serotinus*, *B. barbastellus*, *M. nattereri*
- ❑ létající v uzavřeném prostoru - v korunách stromů, sběrači z povrchů, pomalý nepravidelný let, výborné manévrovací schopnosti, slabé hlasy o nízké intenzitě, velké frekvenční rozpětí, krátké signály do 1 ms, *Plecotus* spp., *M. bechsteinii*

Detektory ultrazvuku a metody jejich využití ve výzkumu netopýrů

UTZ detektor

- ultrazvukový mikrofon
- elektronické zařízení převádějící signál
- reproduktor
- baterie

Typy detektorů

- heterodynovací
- frequency division
- time expansion

Výhody a nevýhody heterodynovací

Signál zachycen ultrazvukovým mikrofonom a smíchán s výstupem vysokofrekvenčního oscilátoru v detektoru netopýrů. Vzniká tak zvuk, který je součtem a rozdílem obou frekvencí. Pokud je tedy detektor nastaven na 50 kHz a příchozí signál netopýra má F_{peak} 49 kHz, pak rozdíl činí 1 kHz, který můžeme slyšet.

- vysoká senzitivita
- určitelnost
- zachování typu signálu (FM, CF atd.)
- může být doplněn o skanování
- levný
- omezen jen na část frekvencí
- manuální ovládání ladění
- neanalyzovatelný záznam

Výhody a nevýhody frequency division

dělí přicházející frekvence obvykle deseti, čímž se zvuky dostanou do rozsahu lidského sluchu (např. z 50 kHz se stane 5 kHz).

- širokopásmový
- analyzovatelný
- reálný čas
- omezené rozlišení frekvencí
- analyzovatelný záznam s omezením (nezaznamenaná harmonické frekvence)

Výhody a nevýhody

time expansion

- všechny charakteristiky signálu zachovány pro analýzu
- částečná určitelnost
- širokopásmový
- délka doby ukládané do paměti
- nereálný čas
- vysoká cena

Holgate

HET

QMC mini

HET

Skye Inst

HET

D 100

HET

D 200

HET

D230

HET+FD

D 200

D 230

D 240

D 240x

Holgate

HET

D 980

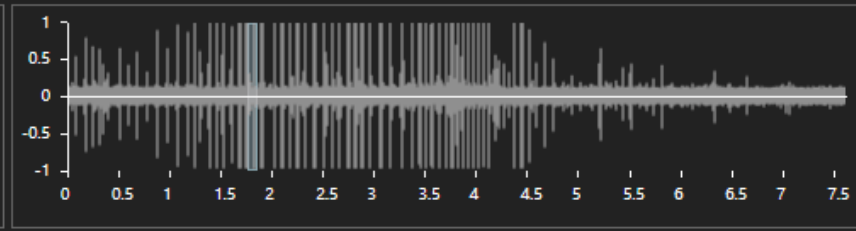
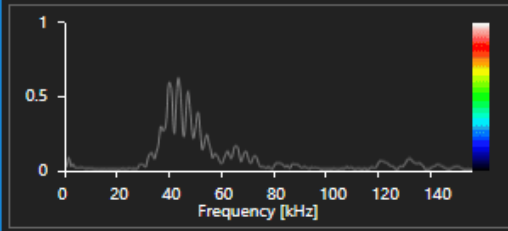
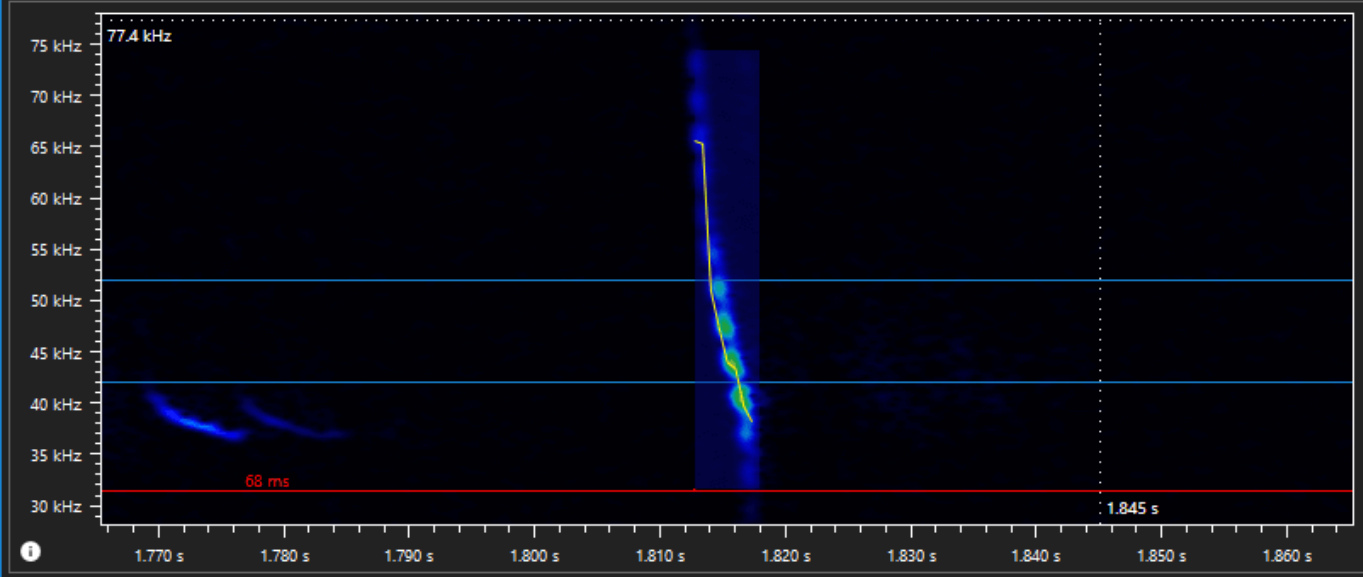
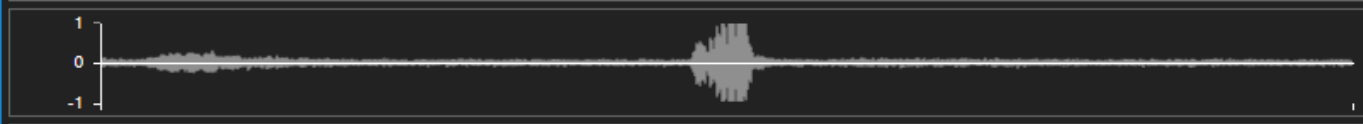
HET+FD+TE

Elekon AG, Swiss, batlogger

Recorded: 28.09.2014 21:57:55, 7.62s, Quality: 56.9% Species: **Myotis daubentonii** Suggest Species...

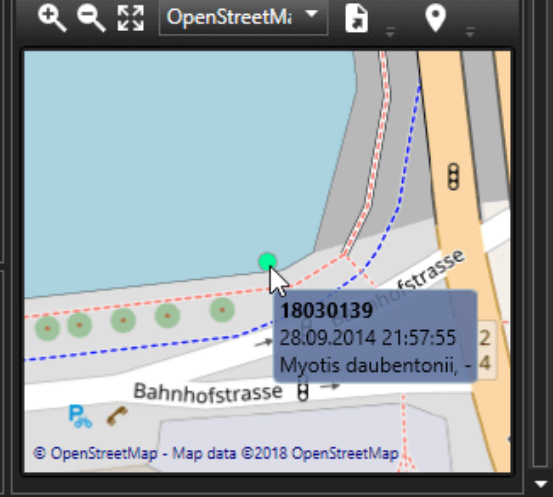

Notes

Recording

Caption	Value
Device	BATLOGGER M
Firmware	2.3.3
SN	1803
Filename	18030139.wav
DateTime	28.09.2014 21:57:55
Duration	7 Sec
Samplerate	312500 Hz
Temperature	18 C

Map

Luzern_RG_Magali_140928 - BatExplorer

File Edit View Tools Project Help

Home Start Page Mixer Auto 48

Luzern_RG_Magali_140928 - BatExplorer

File Edit View Tools Project Help

Project Info: Luzern_RG_Magali_140928

Project: Luzern_RG_Magali_140928 # Recordings: 293

Created: 02.10.2014 # Calls: 5709

Path: E:\BATLOGGER\140928_Luzern_RG_Magali\Luzern_RG_M Tot. length: 1624.1 s

Notes:

18030119

Location: Bahnhof
Length: 4.22 s
Calls: 8
Peak Freq: 24.4 kHz
Species: **Nyctalus leiserli**
Suggest Species...

18030120

Location: Bahnhof
Length: 6.43 s
Calls: 15
Peak Freq: 24.9 kHz
Species: **Nyctalus leiserli**
Suggest Species...

18030121

Location: Bahnhof
Length: 2.61 s
Calls: 11
Peak Freq: 48.1 kHz
Species: **Pipistrellus nathusii**
Suggest Species...

18030173

Location: Wasserturm, Kapellbrücke, Neustadt, Lucerne, Luzern, 60
Length: 1.51 s Rec quality: 14.5 %
Calls: 3 — $\emptyset$ Length: 14.4 ms, $\emptyset$ Distance: 606 ms, cf-e(2),
28.09.2014 22:03:48

18030174

Location: Bahnhofstrasse 6-7, 6003 Luzern, Switzerland
Length: 1.55 s Rec quality: 17.9 %
Calls: 7 — $\emptyset$ Length: 1.0 ms, $\emptyset$ Distance: 123 ms, fm-l(7),
28.09.2014 22:03:55

18030175

Location: Peter Pan, Bahnhofstrasse, Neustadt, Lucerne, Luzern, 60
Length: 17.66 s Rec quality: 37.1 %
Calls: 35 — $\emptyset$ Length: 2.0 ms, $\emptyset$ Distance: 562 ms, fm-l(15),cf-
28.09.2014 22:03:57

Filter recordings

Calls / Spectrogram

BATLOGGER

Caption	Value
Trigger	
Mode	Crest Adv
Version	V1.0
Event	AutoTriggered
Pre trigger time	500 ms
Post trigger time	1000 ms
Crest	Triggered on 9, min. 7
Frequency	Triggered on 38 kHz, r

Recording Notes

Map

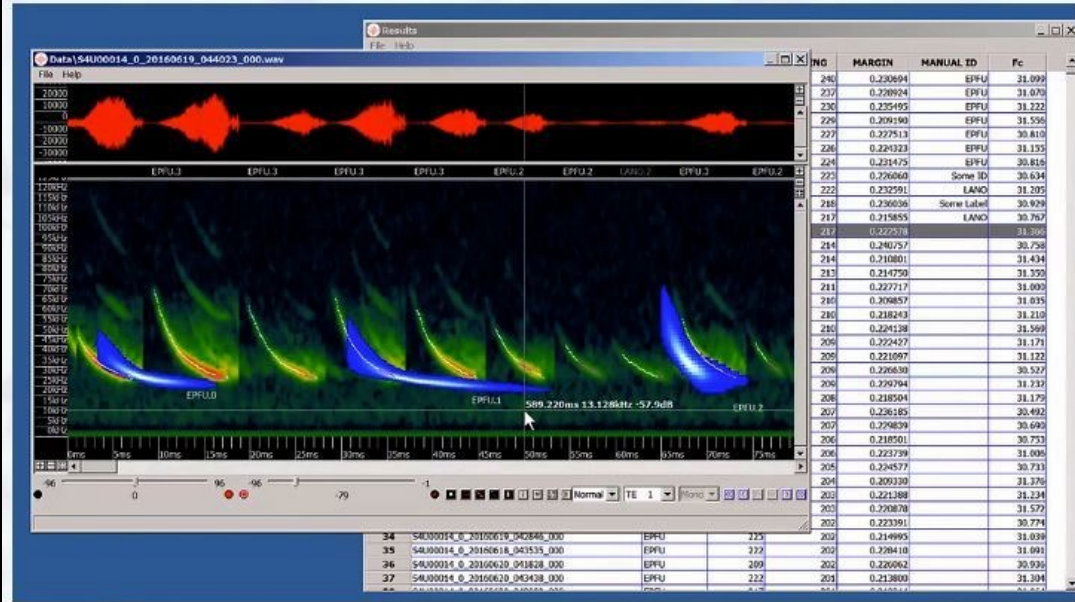
OpenStreetMap

Tracks

Wildlife Acoustics, USA

Kaleidoscope Pro

Labmaker, Audiomoth

Pre-order: Next Delivery in Feb-2022

Englishme | Online an...

LABMAKER

Neuroscience ▾ Earth & Ecology Biotechnology

USD ▾ 🔍 🛒 0

Founding developers Alex Rogers, Andrew Hill, Peter Prince

Pre-order: Next Delivery in Feb-2022

\$84.00 USD

Quantity

Single ▾

Qty

1

Add to Cart

Accessories for AudioMoth v1.2.0

Audiomoth IPX7 Case - \$39.99 USD (details)

Founding developers Alex Rogers, Andrew Hill, Peter Prince

SHARE

The AudioMoth was created by two computer science PhD students at the University of Southampton, Andrew Hill and Peter Prince, together with [Alex Rogers](#), a computer science professor at the University of Oxford. The AudioMoth is the first product of their [OpenAcousticDevices](#) initiative.

[Documentation](#)

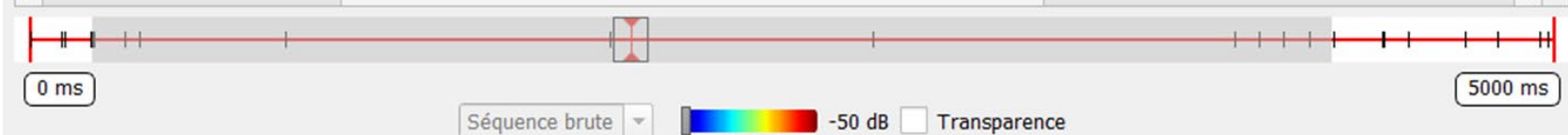
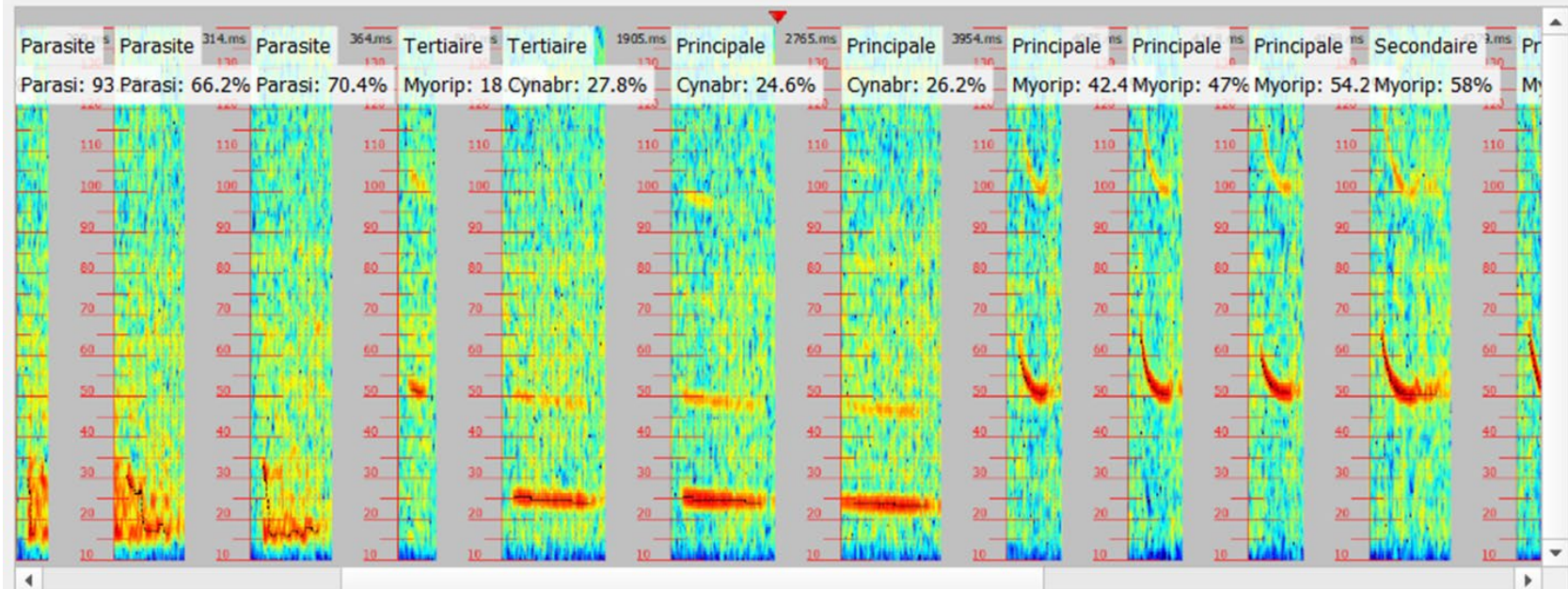
[Source Code](#)

[Forum](#)

Sonochiro, France

Sonoview

Fichier Préférences Langue ?

	Fichier	Val.	ID	Contact	Groupe	IGp	Espèce	ISp	Cris	Fdom	Fmin	IntMed	IQua
		filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre	filtre
1	Test15s_par...		Vessp	Principale	Vessp	9	Myorip	5	13	23	23	43	7
2	Test15s_par...		ChiroSp	Secondaire	Molsp	2	Cynabr	2	4	50	50	0	7
3	Test15s_par...		Vessp	Principale	Vessp	10	Myorip	5	9	51	50	79	8

Základní principy použití detektoru

Kdy ?

- během roku
- během noci

Kde ?

- loviště
- úkryty
- ochrana před klimatickými vlivy (vítr apod.)

Typy výzkumu

- sledování jednoho druhu
- výzkum netopýrů v jednom biotopu
- vyhledávání úkrytů
- liniové transekty, bodová metoda
- faunistický výzkum části krajiny (např. obce)
- dlouhodobý monitoring – migrační chování